

Laskay Anna

A bennem élő Gárdonyi

Akárhányszor eszembe jut Gárdonyi Géza, mindig melegség tölti el a szívem. Azon kapom magam, hogy mosolyra húzódik a szám attól a csendes örömtől, amit érzek, ha rá gondolok. Pironkodhatnék is emiatt, de nem teszem! Ahelyett beleereszkedem abba az otthonosságérzésbe, amit számomra jelent, és abba a világba, amelyet a soraival körém terem.

Születésünk ideje között több mint száz év van. Életkörülményeink különbözőek. Sorsunk több ponton eltér egymástól. Mégis valami láthatatlan kötelék van közöttünk, amely a tőle származó gondolatokból fonódott. A köztünk lévő kapcsolatot – sorait olvasva – én tudom szorosabbá tenni, s bevallom, azon vagyok, hogy mire én is a földi életem végére érek, ez a finoman és láthatatlanul szövődő fonál minél erősebb, vastagabb, eltéphetetlen kötéllel váljon. S nem is kell csak nekem akarnom mindezt, mert az élet is úgy hozza folyton, hogy egy-egy szálát hozzáadjon ehhez a kötelékhez.

Szégelyelhethném, hogy magyar szakosként nem az értelmezése vagy a róla született méltatások minősítése merül fel bennem, de én csak érzem Gárdonyit. Érdeklődve olvasok minden adalékot, amivel kutatói még ismerősebbé teszik számomra. Értékelem azt a munkát, amit mások e téren végeznek. S örülök, ha bármit megsejthetek még rejtőzködő énjéből az irodalomtörténészek újabb közelítései által. De ha én rá gondolok, csak érzéseim vannak.

Ha Őt olvasom, visszarepülök abba a világba, s minden olyan ismerősnek tűnik, mintha ott léteznék. Röviden tehát, nagyon a magaménak érzem. A szívemből szól és a szívembe talál minden szava, gondolata. S igaz, a mosoly mellé egy-két könnycsepp is jut olyankor, amikor facsar egyet a szívemen. Nem tudok hát másképp írni róla, csak végtelenül szubjektíven. Azt tudom megosztani, ami a leírt soraiból engem elér, ami Általa bennem születik.

Az első olvasmányélményem Tőle a kötelezőként kiadott *Egri csillagok* volt. Minden magyar kisdíakkal együtt kaptam meg arra az évre a feladatot, hogy olvassam el Gárdonyi regényét. Nem tudom felidézni, addig találkoztam-e akár versével, vagy novellájával. Ezért számomra még ismeretlen szerzőnek minősült. Örömmel nyugtáztam, hogy megvan a házi könyvtárunkban. Ez – a kötet vastagságát látva – hamar megnyugtatóvá is vált, mert biztos voltam benne, hogy nem érek gyorsan a végére. A saját példány megadta azt a kényelmet, hogy nem kellett a könyvtárra várakoznom, s épp emiatt nem volt megszakva az az időtartam sem, amit a tartalom megismerésére szánhatok. Mert bár sokat, szívesen és rendszeresen olvastam, emlékszem az érzésre, mennyire megijedtem a könyv

terjedelmét látva. Egyszerre, egy témáról, ennyit azelőtt még soha nem vettem át, így elképzelni sem tudtam, hogyan történhet majd meg velem, hogy egy ennyire hosszú mű is az olvasottak közé sorolódjon. A borítót látva úgy gondoltam, komoly munka lehet, pedig a cím akkor még számomra semmit sem jelentett. Emlékszem, szüleimet is megkérdeztem róla, miről szólhat az „*Egri csillagok*”, mert nem tudtam, hogy mit jelöl ez a kifejezés. Miben különböznek az egri égbolt csillagai a többitől. S mit sugall az *egri* jelző. Annyit állapítottam meg, hogy valamiért más, ha egyszer fontos volt a címbe beleírni. Ma már furcsa arra gondolnom, hogy Eger városa, a vár ostroma, a védők hősiessége mind ismeretlen volt számomra. Az itt felnövő gyermekeimnek mindez már sokkal közelebbi volt. Gárdonyi neve ismerősen csengett, az Egri Vár diadalának történetét már óvodásként eljátszották, a regénybeli szereplők elevenen éltek a fantáziájukban. Mindezt én a kötetből sajtátítottam el, s bár az első olvasás élményét a több évtizedes egri létem tovább gazdagította, hiszem, hogy a történet ugyanúgy hatott. A mondanivaló pedig célba ért. Sőt szeretném hinni, hogy még erőteljesebben, mintha bármilyen előzetes tudásom, ismeretem és élményem lett volna, hiszen minden újdonságnak számított. Az is hamar kiderült számomra, hogy nem kell a több száz oldalnyi szöveg miatt aggódnom, mert már az első jelenet – Gergő és Vicsuska patakbeli fürdőzése a török fenyegetettségben – annyi izgalmat tartogatott, hogy a könyv letehetlenné vált. Áldottam az eszem, hogy már a nyári szünetben olvasni kezdtem, mert így egész napomat a Gárdonyi által teremtett világban tölthettem. Több évtizedes az emlék, mégis eleven, ahogy féltem Jumurdzsáktól, örültem Gergő és Cecey Éva szerelmének, sajnáltam Török Bálintot, elszántan harcoltam a védőkkel együtt, büszke voltam az egri nőkre, s gyűlöltem Hegedűst. Nem is telt sok időbe, hogy a végére érjek a történetnek. Feszült izgalommal követtem az egri viadalt és diadalt, s annak szereplőit, ahogy előttem és azóta is oly’ sokan!

Akkor még nem tudatosodott bennem, de ma már úgy gondolom, Gárdonyi azért olyan népszerű, mert közérthető. Nemcsak nyelvezetében, hanem történeteiben is. Követhető a cselekménye, világos a szándéka. Minden ember által megélt érzésekről ír. Gondolatai a mi gondolataink.

Az első jó élmény után mégis időbe telt, mire gazdagodott a róla alkotott képem, s olvasni kezdtem egyéb írásait. Gimnazistaként izgalmasnak találtam, hogy újságíróként dolgozott, de akkor még nem sejtettem, hogy lesz idő, amikor nekem is az lesz a hivatásom. Ekkortájt főként a novelláit olvastam. A pályakezdéséről szóló írásai egészen a főiskolás koromig elkísértek. Megérintett az az egyszerű élet, amelyet *Az én falum* című művében ábrázolt. Megható volt számomra a kis-közösségek szerepe és ereje. Tanulságos az emberi természet gyengeségeit vagy épp naivszerűségét bemutató történetekben szereplő figurák megismerése.

Amikor fiatal felnőttként úgy éreztem, nem látom még tisztán, hogy mi lenne

az én utam, ott volt Gárdonyi. Amikor nem tudtam még, hogyan alakítsam ki a számomra fontos értékek mentén az életem, akkor is tőle merítettem. Sokszor kaptam magam azon, hogy Ő „A lámpás”. Az izgalmas az, hogy önkéntelenül lapoztam fel a köteteit. Úgy kísérte végig önálló életkezdésem, hogy nem is tudatosodott bennem. Csak valahogy mindig a kezem ügyébe került, ott volt, támaszt nyújtott, észrevétlenül, mint egy jó apa.

Aztán elkezdődött a házasságom, s ezzel együtt a közös életünk és a saját könyvtárunk kialakítása. Egyik karácsonyra a férjem azt kérte tőlem, legyen az ajándéka *Az én falum*, mert az a kedvenc kötetének egyike. Így került be az elsők között ez a mű a házi könyvtárunkba.

Később a gyerekeimnek örömmel vittem haza Nagyapó tréfáit és olvastam fel a *Nevetőkönyvből*. A Főegyházmegyei Könyvtárban dolgozva fedeztem fel aztán Gárdonyi *Füveskönyvét* és abban rejülő mondásait.

De ma is novellái számomra a legkedvesebbek. Telente visszatérő olvasmányom az *Evangéliumi álmok*. Ezzel is a férjemet leptem meg az egyik karácsonyon. S ha már ünnep! Hívó emberként különösen meghatott, amikor megtudtam, hogy az általam úgy szeretett „*Fel nagy örömré...*” kezdetű karácsonyi ének tőle származik.

Mindez jól megmutatja, hogy hányféle hosszúságú, műfajú, utóéletű szöveg származik tőle, lesz az életünk része és szól hozzánk ma is, úgy is, ha legjelentősebb regényeit nem is emlegetjük.

Szerencsének érzem, hogy nem csak a művein keresztül kapcsolódhatok Gárdonyihoz! Nekem számít, hogy a környezet, amely körülvesz, az ő lakhelye volt valaha. Ma már elmondhatom, hogy az életem nagyobb részében Egerben éltem. Éppen az aktív felnőtt éveink elején jöttünk a férjemmel a városba. S észrevétlenül, mondhatni láthatatlanul egyre jobban helyet kapott az életünkben Gárdonyi Géza. Emlékszem, milyen boldog voltam, hogy első lakóhelyünk önálló családként a vár közelében volt. Kitüntetettnek éreztem magam, hogy ilyen különleges helyen élhetek. Hogy munkába jövet-menet macskaköves utcákon járhatok. Akkor még a bokakitorós, egyenetlen, valódi kövekből kirakott út kanyargott a vár alatt, amelyen gyakran sétáltunk a gyermekünkkel együtt, úticélul választva a történelmi emlékhelyet. Ilyenkor mindig felkerestük Gárdonyi sírját is. Senki nem mondta, mégis úgy éreztük, tiszteletünket kell tennünk.

Aztán az édesanyámnak köszönhetően egyre inkább felfedeztük a Gárdonyi-házat. Minden augusztusban elvitte az unokáit a születésnap megemlékezésére, ahonnan a gyerekeim úgy jöttek haza, hogy ettek Gárdonyi Géza szülinapi tortájából. Teljes természetességgel ünnepelték az író, egykori lakóhelyén.

Mindez már nem irodalom, de azzá lehet! Mert maga a helyszín, ahányszor ott járok, úgy érzem, ihlettel teli. Csak jó felmenni oda, elidőzni a kertben. Olvasni a

hatalmas fák lombja alatt, s őrizni a csendet, nehogy megzavarjuk munkájában az alkotót, aki bármelyik percben kiléphet az ajtón, hogy megmozgassa tagjait.

Szokásom, hogy mindenhol étellel töltöm meg a tereket. Elképzelem, mit élhettek át azok, akik ott töltötték a mindennapjaikat. A Gárdonyi-háznál mindig nyugalom száll meg. A tevékenységről a belső történésekre tevődik át a figyelmem. Azt élem meg, hogy nem történnek világot rengető dolgok, vagy ha igen, azok az elmében, a lélekben. Lassan születnek a gondolatok, érlelődnek, gazdagodnak, majd gigördülnek szóvá formálódva, tettere indítva. De soha nem azonnali, látványos cselekvésre. Hanem meggyőződéssé válva, életre váltva. Úgy képzelem, így élhett és alkotott Gárdonyi is.

Ha az általam olvasott írásainak legfőbb üzenetét keresem, arra jutok, hogy minden módon azt akarta tudatni, hogy a legfőbb a szeretet, az érzékenyen másokra tekintés, az egymásra figyelés. Hiszem, hogy minél többet él az ember, annál biztosabb lehet benne, hogy az igazi érzékenység, lelki finomság azok sajátja, akik képesek szeretni. S így válnak alkalmassá az alkotásra.

Számomra Gárdonyi az emberi rezdülések értője. Ezért van az, hogy én is érző emberként olvasom, s nem magyartanárként vagy újságírói szemmel. Mert hiába dolgozott ő maga is pedagógusként és újságíróként, soha nem azt érzem, hogy szakemberként írt, hanem emberként. S hiszem, hogy ezért ér el mindenki szívéig, ha olvasni kezdi a sorait. Mert felmelegíti és átjárja a lelket.

Értékvezéreltség, megható emberszeretet, megértő elfogadás, amit nekem a sorai üzennek. S az a megnyugtató érzés, hogy vezetve vagyunk, s mind összetartozunk. Ezért örülök, hogy a soraival ünnepeljük őt itt Egerben, a Gárdonyi-emlékévben. Olvashatjuk gondolatait munkába igyekezve, buszra várva, baráti találkozóra sietve. Elérnek gondolatai az utcákon, köztereken, az éttermek, bisztrók asztalain. Akaratlanul is olvasni kezdjük, s nem értjük, hogy lehet, hogy éppen odaillő. Mitől érezzük, hogy a legváratlanabb helyzetben ránk találva is megszólít, s valami nagyon fontosra, lényegire, elemire irányítja a figyelmünket, amit áthat az emberség, a szeretet s az emberszeretet, ami Gárdonyi Gézának oly' nagyon sajátja.

Nem csoda hát, hogy Gárdonyi nekem nem a szívem csücske... mert benne él a közepében.